

Sprawozdanie

Komisji w przedmiocie patronatu szkół i konkurencyi szkolnej.

W skutek uchwał Wysokiego Sejmu z dnia 5. Grudnia 1865. i 26. Marca 1866. r., komisya zdaje niniejszem sprawę z przekazanego sobie do ocenienia projektu, do ustawy o patronacie szkół i konkurencyi szkolnej, wypracowanego przez Wydział krajowy na podstawie projektu rządowego.

Rozpatrzywszy się w tym projekcie, zgadzającym się co do głównych zasad z projektem rządowym, komisya znalazła go odpowiednim wszelkim względem słuszności i zmianie stosunków, jakie zaszły w roku 1848.

Patronat szkolny zasadza się wedle istniejących przepisów albo na ustawie, albo na innych tytułach prawnych, n. p. fundacyi, umowie i t. p. Przedmiotem niniejszej ustawy jest patronat szkolny, zasadzający się tylko na ustawie — patronaty zaś, oparte na innych tytułach, są uregulowane dotyczącymi dokumentami, które stanowią podstawę ocenienia wspólnych praw i obowiązków; i nie mogą być ani zniesione, ani zmienione bez zezwolenia stron interesowanych.

Przez patronat szkolny, zasadzający się jedynie na ustawie, rozumie się wedle §. 370. politycznej ustawy dla szkół ludowych, obowiązek przyczyniania się do wybudowania, urządzenia i utrzymywania szkoły. Wynika on z prawa prezentowania parocha i jest z tem prawem połączony, to jest, patronat kościelny, bez żadnego innego specjalnego tytułu, tylko dla tego, że jest patronem kościelnym, uważa się oraz za patrona szkoły w obrębie jego parafii istniejącej; wszelako patronat szkolny nie nadaje prawa prezentowania nauczyciela. Ponieważ patronat szkolny, połączony z prawem prezentowania parocha, wynika z ustawy, przeto posiadający to prawo nie może zrzec się obowiązku z niem połączonego (dekr. nadw. z dnia 11. Lutego i 19. Października 1787.), to jest obowiązku ponoszenia kosztów dla rzemieślników przy wybudowaniu, urządzeniu i utrzymywaniu szkoły, i dlatego też patronat szkolny tylko mocą ustawy zniesionym być może.

A gdy patronat szkolny, nałożony ustawą, pochodzi ze stosunku opiekuńczego byłych dominiów do poddanych, przeto po zniesieniu poddaństwa dziś już niesłusznie obciąża dawnych patronów, i dla tego c. k. Ministerstwo oświecenia już w dekreście z dnia 15. Grudnia 1848., d. u. P. 28., uznało w zasadzie potrzebę zniesienia patronatu szkolnego, o ile opiera się na ustawie; dla tego też wniósł c. k. Rząd już w roku 1863. do Wysokiego Sejmu projekt do ustawy, znoszącej patronat szkolny, o ile jedynie na ustawach się zasadza.

Znosząc patronat szkolny z mocy ustawy istniejący, trzeba zarazem orzec, na kogo mają przejść prawa i obowiązki z patronatem szkolnym połączone.

Zważywszy, że zakładanie i utrzymywanie szkół ludowych, których jedynym zadaniem jest rozkrzewienie oświaty ludowej, leży w wyłącznym interesie gminy — zważywszy, że głównem i najważniejszym. a właściwie jedynym prawem patrona powinno być prawo prezentowania nauczyciela — i że nadanie gminom tego prawa może się stać głównym bodźcem do ofiar na zakładanie nowych szkół ludo-

wych — zważywszy nareszcie, że najdroższe interesa gminy, bo wychowanie wiejskiej dziatwy, zawisły od odpowiedniego wyboru nauczyciela, najstosowniejszą jest rzeczą, żeby gminom, które ponoszą koszta utrzymania szkoły ludowej, gdzie dokumenta inaczej nie stanowią, pozostawionem było prawo prezentowania nauczyciela.

Te same względy przemawiają także za tem, aby gmina mająca prawo prezentacji nauczyciela, nie była związaną tak zwaną terną, to jest, żeby nie była zmuszoną tylko z pomiędzy trzech kandydatów wybierać i prezentować nauczyciela.

Wedle ustaw dotąd obowiązujących ponosili koszta na budowę, urządzenie i utrzymanie szkół ludowych, nie tylko patron, ale także dominium i gmina. Patron opędzał koszta na rzemieślników; dominium dostarczała materyału, a gmina robocizny pieszej i ciągłej. Gdy w roku 1848. zniesiony został stosunek dawnych dominiów do poddanych, na którym się głównie ów obowiązek opierał, przeto upadł tem samem wszelki prawny powód żądania od byłych dominiów, jako takich, na mocy powyższych ustaw jakiegokolwiek datku dla szkół ludowych.

Otóż z powodu zmiany stosunków, które z mocy ustaw dawniejszych były jedyną postawą praw patronatu szkolnego, i obowiązków do konkurencyi szkolnej — uregulowanie tych praw i obowiązków, a mianowicie zniesienie patronatu szkolnego, jedynie na powyższych ustawach opartego, przeniesienie tego prawa na gminę, uwolnienie byłych dominiów od wszelkich prezentacji, jakie na nich z mocy ustaw ciążyły, rozłożenie takowych na osoby do tego najwłaściwiej obowiązujące, w ogóle uregulowanie konkurencyi szkolnej — jest przedmiotem ustawy, którą komisya Wysokiemu Sejmowi w załączeniu /. przedkłada, zalecając przyjęcie onejże.

Antoni Manastyrski w. r.,
biskup przemyski, jako przewodniczący.

Maurycy Kabat.
sprawozdawca.

Ustawa

z dnia

dla królestwa Galicyi i Lodomeryi i wielkiego księstwa Krakowskiego,
dotycząca patronatu szkół i pokrycia kosztów na umieszczenie szkół ludowych.

Zgodnie z uchwałą Sejmu krajowego Megó królestwa Galicyi i Lodomeryi z wielkiem księstwem Krakowskiem rozporządzam, co następuje :

§. 1.

Patronat szkolny, o ile jedynie na ustawach się zasadza, ustaje z wszelkiemi doń przywiazanemi prawami i obowiazkami.

Patronaty szkolne zaś, na innych tytułach zasadzające się, pozostają w swej mocy.

§. 2.

Gdy patronat szkolny ustaje (§. 1.), przechodzą na gminę prawa do tegoż przywiazane, mianowicie prawo prezentowania nauczyciela w szkołach trywialnych jako takich, nie mniej w szkołach trywialnych, urządzonych na wzór szkół głównych.

Gminom przysłuża także prawo prezentowania nauczyciela co do szkół, przez gminę założonych i utrzymywanych, o ile postanowienia aktów fundacyjnych inaczej nie stanowią, niemniej i co do takich, przez gminę założonych i utrzymywanych szkół ludowych, gdzie prawo prezentowania nauczyciela dotąd nie istniało.

Prawo prezentowania nauczyciela podlega istniejącym w tym względzie postanowieniom.

Wszakże wszyscy o posadę ubiegający się i przepisaną kwalifikacją opatrzeni, winni być podani prezentującemu do wolnego wyboru, nie ograniczając go do tak zwanej terny.

§. 3.

Obowiazek dostarczania drzewa opalowego dla szkół ludowych, nałożony na byłe dominia li tylko

ustawą, a rozporządzeniem ministeryalnym z dnia 15. Grudnia 1848., d. u. P. nr. 28., nadal w swej mocy utrzymany znosi się niniejszem — równie znosi się w ogóle, każdy inny ustawą nałożony obowiązek byłych dominiów jako takich, dotyczący prestacyi na szkoły ludowe.

§. 4.

Koszta budowy, utrzymania, najmu, urządzenia wewnętrznego i opalania budynków szkolnych, równie jak koszta budowy, utrzymania i najmu pomieszczeń dla nauczycieli, niemniej koszta nabycia gruntów pod wszystkie te budynki, ponosić mają w miarę swych zobowiązań przedewszystkiem patronaty szkół, o ile takowe nadal istnieją (§. 1.), fundusze miejscowe na ten cel przeznaczone, i osoby na mocy fundacyi albo z innego specjalnego tytułu prawnego, do tego obowiązane.

§. 5.

Jeżeli specjalne tytuły prawne, na których się patronat szkolny zasadza, nie zawierają wyraźnego postanowienia co do rodzaju i miary prestacyi, albo jeżeli z tych tytułów powziąć tylko można, iż przyjęte zostały obowiązki ustawą nałożone w ogóle, bez bliższego onych określenia, natenczas patron ponosić ma na przyszłość jedną czwartą część pokryć się mających kosztów, wyjąwszy gdyby udowodnił, iż do niniejszej prestacyi jest obowiązany.

§. 6.

Jeżeli i o ile wskazane w §. 4. wydatki nie dadzą się pokryć środkami tam wymienionemi, natenczas zastosowane być mają następujące postanowienia:

§. 7.

Wydatki na szkołę ludową, urządzoną według przepisów, ponosi gmina w swojej, a obszar dworski w swojej szkole.

§. 8.

Koszta szkół normalnych we Lwowie i w Krakowie, tudzież koszta szkół głównych, z którymi połączone są lub będą zakłady dla wykształcenia nauczycieli, ponosić ma fundusz szkół normalnych w tym samym stosunku jak dotąd.

Gminy przyczyniają się do pokrycia tych kosztów tylko w myśl §. 7.

§. 9.

Jeżeli do pewnej szkoły ludowej dwie lub kilka gmin, dwa lub kilka obszarów dworskich, albo część tychże, albo też jedna lub kilka gmin i jeden lub kilka obszarów dworskich lub części tychże należy,

natenczas, wyjąwszy inną ugodę, ponoszą one wydatek na szkołę wspólnie, a to w stosunku zamieszkałej w nich ludności.

§. 10.

Wydatki szkolne, które gmina ponosić ma, zazwyczaj będą pokrywane w ten sam sposób jak inne potrzeby gminne.

Jeżeli zaś istnieją osobne szkoły dla różnych wyznań, a gmina nie uchwali, ażeby wszystkie te szkoły utrzymywane będą zarówno z wspólnych środków gminy, natenczas wydatki na każdą z tych szkół, jeżeli nie stanie inna ugoda, rozłożone będą tylko na członków gminy tego wyznania, dla którego szkoła istnieje.

§. 11.

Jeżeli do pewnej szkoły ludowej dwie lub kilka gmin, dwa lub kilka obszarów dworskich, albo część tychże, albo też jedna lub kilka gmin i jeden lub kilka obszarów dworskich lub części tychże jest przydzielonych, natenczas ma być utworzony komitet do załatwienia spraw konkurencyjnych. jako też do wykonywania prawa prezentacji (§. 2.) pięciu członków.

Stałymi członkami tego komitetu są: paroch miejscowy tego obrządku, którego konsystorz wykonuje nadzór nad szkołą, i patron szkoły lub jego zastępca.

Resztę to jest trzech, a jeżeli prawo prezentowania nauczyciela jest przy gminie, czterech członków wybierają na lat sześć.

Konkurujący posiadacze ziemskiej posiadłości, osobne ciało tabularne stanowiącej, i rada gminna.

Przy wyborze rozstrzyga bezwzględna większość głosów; a w razie gdyby ta większość przy pierwszym i drugim głosowaniu nie została osiągnięta, uważani będą za wybranych ci, którzy przy drugim głosowaniu największą liczbę głosów otrzymali; w razie równości głosów rozstrzyga los.

Członkowie komitetu pełnią swoje obowiązki bezpłatnie, tylko połączone z tą czynnością wydatki w gotówce mają być im zwrócone.

§. 12.

Komitet jest organem uchwalającym i nadzorującym w sprawach dotyczących się konkurencyi szkolnej.

Komitet ustanawia preliminarz i sprawdza rachunki roczne. Uchwały jego zapadają bezwzględną większością głosów i są dla konkurujących gmin i obszarów dworskich obowiązującymi.

§. 13.

Komitet wybiera z pośród siebie przewodniczącego, który jest jego organem wykonawczym.

Przewodniczący sporządza preliminarz, składa rachunki i utrzymuje kasę, do której drugi klucz zostaje w ręku jednego z członków komitetu.

Każdemu członkowi gminy i każdemu właścicielowi obszaru dworskiego wolno jest przeglądać sprawzone rachunki.

§. 14.

Zażalenia przeciw rozporządzeniom komitetu rozstrzyga wydział powiatowy, a w ostatniej instancji Wydział krajowy.

Co do terminu odwołania się, równie jak co do prawa Rządu, nadzorowania komitetu i rozwiązania onego, obowiązują dotyczące przepisy ustawy gminnej.

§. 15.

Rządowi zastrzega się prawo zwierzchniczego nadzoru nad budowlami szkolnemi.

§. 16.

Przepisy politycznej ustawy szkolnej, o ile się nie zgadzają z niniejszą ustawą, znoszą się.

Z drukarni Kornela Pillera we Lwowie 1866.
